

קורס 192-1-0056 "צדק ופיוס לאחר הג'נוסייד ברואנדה – סיור לימודי"

ד"ר סיגל הורוביץ

4 נקודות זכות

חובות הקורס:

- השתתפות בשני מפגשי ההכנה.
- צפייה בשני סרטים: Shooting Dogs (2006) ו Sometimes in April (2005)
- קריאת הספר: בנימין נויברגר, "רואנדה 1994: רצח-עם בארץ אלף הגבעות", האונ' הפתוחה (2005).
- השתתפות בסיור לימודי לרואנדה וניהול יומן מסע לעיבוד החוויות.
- כתיבת עבודה בהיקף של עד 10 עמ'.

הרכב הציון:

עבודה 80%
ניהול יומן בסיור 20%

סילבוס:

מפגש הכנה ראשון: הסבר כללי על רואנדה ועל הסיור, כולל היבטים לוגיסטיים (ינואר 2016)

מפגש הכנה שני: מבוא לרצח העם ברואנדה והמאמצים לקידום צדק ופיוס לאחריו (יוני/יולי 2016)

סיור לימודי לרואנדה: 9 ימים, בין התאריכים 14-22 לאוגוסט 2016

הסיור הלימודי נועד להקנות לתלמידים ידע על רצח העם שבוצע ברואנדה ב-1994 ועל התמודדות החברה הרואנדית עם השלכותיו ונסיונותיה לקדם צדק ופיוס. הלמידה תתבצע באמצעות חוויות מהמקום והתרשמות ממקור ראשון, ובמיוחד ביקורים באתרים רלוונטיים ומפגשים עם מנהיגים ופעילים ברואנדה. הרצאות רקע ינתנו לאורך הסיור ע"י ד"ר סיגל הורוביץ, שתנחה את הסיור ותקיים שני מפגשי הכנה לפני היציאה לרואנדה. ד"ר הורוביץ עבדה בבית הדין הבינלאומי הפלילי לרואנדה בשנים 2005-2008 ומאז מלמדת וחוקרת תהליכי צדק מעברי ברואנדה ובמדינות אפריקאיות נוספות. בשנים 2009-2012 היא הדריכה סיורים לימודיים לרואנדה במסגרת התכנית לצדק מעברי של האוניברסיטה העברית.

הביקור ברואנדה איננו פשוט מבחינה נפשית ואף עשוי להיות טראומתי. המחזות קשים והסיפורים שנשמע מזעזעים. לכן, במהלך הסיור נקיים פגישות עיבוד בערבים. כמו כן, התלמידים יתבקשו לנהל יומן בו יתארו יום את תחושותיהם. עם השיבה ארצה, נקיים פגישות עיבוד לפי הצורך והיומנים יסייעו לנו במשימה זאת.

תכנית הסיור (נכון ל-6.12.15):

יום 1 : 14.8.16 יום ראשון: תל אביב – קיגאלי

המראה מנתב"ג בחצות (בין שבת לראשון) ונחיתה בצהריים בקיגאלי, בירת רואנדה. לאחר מנוחה קצרה בבית ההארחה נבקר במוזיאון הג'נוסייד בקיגאלי.

יום 2 : 15.8.16 יום שני: משואה לתקומה

נפגש עם ניצולי הג'נוסייד וכן עם ראשי ארגונים שונים המייצגים אותם. לאחר מכן נבקר בכנסיות בכפרים ניימאטה ונטראמה, במרחק 45 דקות נסיעה מקיגאלי, ששימשו מקלט לנרדפים בימים הראשונים של הג'נוסייד אך הפכו עד מהרה לאתרי השמדה המונית. נשמע על המאורעות ממדריך מקומי. לאחר שנחזור לקיגאלי נפגוש נציגים מהנציבות הלאומית לפיוס ומהנציבות הלאומית למניעת ג'נוסייד.

יום 3 : 16.8.16 יום שלישי: משפטי ג'נוסייד

נבקר במשרדי בית הדין הבינלאומי הפלילי לרואנדה ונשמע על ההקמה, המשפטים, ופעילויות ההסברה של בית הדין. לאחר מכן נבקר בבית משפט רואנדי, שם נשמע על (ואולי גם נראה) משפטי ג'נוסייד מדינתיים. אחרי הצהריים נלמד על מערכת משפטית נוספת שקיימה משפטי ג'נוסייד וזאת מערכת הגצ'צה המבוססת על מנגנון יישוב סכסוכים קהילתי עתיק יומין. נצפה בתיעוד של תהליכים מקומיים אלה. לאחר מכן נפגש עם בכירים ממערכת המשפט הרואנדית ונשמע מהם על התהליכים המשפטיים השונים שעסקו ועדיין עוסקים בג'נוסייד ועל השפעותיהם על החברה.

יום 4 : 17.8.16 יום רביעי: ביקור בדרום רואנדה

לאחר ארוחת בוקר מוקדמת נצא באוטובוסים לעיר בוטרה, בדרומה של רואנדה. לפני הג'נוסייד עיר זו היתה המרכז האינטלקטואלי של רואנדה. היא ואוכלוסייתה נפגעו קשות מהג'נוסייד. נסייר בקמפוס של האוניברסיטה הלאומית, נכיר סטודנטים רואנדים, נשמע את סיפורן של ניצולות ג'נוסייד שהקימו להקת מתופפות בבוטרה, ונבקר באתר ההנצחה "מוראמבי". נלון במלון מקומי.

יום 5 : 18.8.16 יום חמישי: אתרים הסטוריים

נבקר במוזיאון הלאומי בעיר בוטרה, שם נלמד על רואנדה שלפני התקופה הקולוניאלית. משם נסע באוטובוסים לעיר קבגאי, שהיתה הבירה הקדומה של ממלכת רואנדה-בורונדי, וניזוקה קשות במהלך הג'נוסייד. קבגאי הייתה ונותרה מרכז דתי גדול. נבקר בקתדרלה המרכזית בעיר, ונפגוש מנהיגי דת שיתארו את נקודת מבטם על הג'נוסייד ותהליכי הפיוס מאז. משם נמשיך באוטובוסים לקיגאלי ונבקר במלון "מיל קולין" המפורסם (הזכור לנו מהסרט "מלון רואנדה") בו ההנהלה הצילה מאות מבני הטוטסי במהלך הג'נוסייד. לאחר מכן נבקר באתר ההנצחה לזכר עשרת החיילים הבלגים שנרצחו ביום הראשון לג'נוסייד, רצח שגרם לחיילי השלום של האו"ם להתקפל באפריל 1994 ולעזוב את רואנדה לגורלה המר.

יום 6 : 19.8.16 יום שישי: אקטיביזם של פיוס

נפגוש מגוון פעילים העוסקים בפיוס הקבוצות האתניות בראונדה ושיקום החברה מקטסטרופת הג'נוסייד. בניהם כומר שמקדם תהליכי פיוס דרך הדת, ראשי "מכון אקילה" להעצמת נשים, פעילים בארגון המשקם ילדים שנולדו עם איידס (לרוב בגלל שאמם נאנסה והודבקה במחלה במהלך הג'נוסייד), ובכירה בממשלת רואנדה שהיתה ממקימי ועדת הפיוס הלאומית. בערב נבקר ברובע המוסלמי של קיגאלי ונשמע על תפקיד הקהילה המוסלמית כמקדמי שלום ופיוס בראונדה במהלך ומאז הג'נוסייד.

יום 7 : 20.8.16 יום שבת: תלמידים אחרי הג'נוסייד

נפגוש נציגים של אירגון הפועל למען סטודנטים ניצולי ג'נוסייד. רובם נותרו יתומים לאחר שהוריהם נרצחו בג'נוסייד. משם נמשיך לכפר הנוער "אגהזו שלום", שהוקם כפנימיה ליתומים ניצולי הג'נוסייד על בסיס המודל של "ימין אורד" הישראלי. ישראלים ורואנדים היו מעורבים בהקמתו, אשר מומנה על ידי פילנטרופית יהודיה מדרא"פ. אחה"צ נקיים סדנא בשיתוף עם סטודנטים מהתוכנית לחקר ג'נוסייד של אוניברסיטת רואנדה.

יום 8 : 21.8.16 יום ראשון: ביקור בצפון רואנדה

נאכל ארוחת בוקר מוקדמת ונצא באוטובוסים לעיר רוהנגרי בצפון רואנדה. עיר זו היא מקום מושבם של גורילות ההרים המפורסמות מהסרט "גורילות באפילה". בפאתי העיר שוכן מרכז לשיקום ואינטגרציה של לוחמים רואנדים שברחו לאחר הג'נוסייד והצטרפו למיליציות של מורדים בג'ונגלים של קונגו השכנה. נשמע על התוכנית לשיקומם ויישובם חזרה בקהילות רואנדיות וננסה גם לפגוש כמה מהם אישית. לאחר מכם נבקר בפארק הלאומי שלמרגלות ההר עליו שוכנות הגורילות. בדרך חזרה לקיגאלי נבקר במרכז לחינוך מחדש שם בני נוער עוברים סדנאות פיוס לפני שמתחילים את לימודיהם באוניברסיטה. כמו כן, נבקר במחנה של רואנדים שהודו כי השתתפו בביצוע הג'נוסייד ובמקום עונש מאסר נידונו לעבודות שירות בגלל שהודו באשמה.

יום 9 : 22.8.16 יום שני: היבטים מגדריים של הג'נוסייד והשיקום + חזרה לתל אביב

נפגוש נציגים מהמשרד לענייני מגדר ונדון עמם בהקשרים המגדריים של הג'נוסייד ותהליכי השיקום החברתיים מאז. בדרכנו לשדה התעופה, נבקר בקואופרטיב של אלמנות וניצולות ג'נוסייד שתופרות פריטים מדהימים אותם נוכל לרכוש כמתנות ליקירינו בבית. כל הרווחים נועדו לסייע לאלמנות הניצולות לשקם את חייהם. בצהריים נגיע לשדה התעופה ואחה"צ נמריא לתל אביב, שם ננחת ביום שלישי ב-2.40 לפנות בוקר.